

מה ידוע לנו על התנפחות הכרס?

אין איש יודע מהו הגורם להתנפחויות אולם דבר אחד ברור למעלה מכך ספק: מניעת התנפחויות עדיפה על חיפוש אחר „תרופות“ לפגע זה...

בשלפוחיות הקצף אי אפשר לשחררו על ידי גירי הוקים. החיידקים שבכרס ממשיכים ליצור כמויות נוספות של גזים ועל ידי כך הולך וגדל הלחץ בכרס.

בהמות המכילות בכרסן גז הנמצא מעל למלאי שבכרס תפלוטנה אותו בסופו של דבר על ידי גיהוקים ועל ידי כך תשתחררנה מן הלחץ המציק להן. לעיתים יכולה הולכת הבהמות במער לה המדרון להועיל בנדון זה. אותן הבהמות שבכרסן אין כל גז או רק כמות קטנה של גז חפשי מעל למלאי שבכרס תמותנה בסופו של דבר, אלא אם כן יעשו בעליהן משהו על מנת לשחררן מן הלחץ.

ההתנפחות הינה בעיה הזנתית

התנפחויות קורות בכל מקום בו מגדלים בקר וכבשים. בוויסקונסין מופיעים מקרי ההתנפחות החמורים — אלה המחייבים טיפול והגשת עזרה דחופים ביותר — בדרך כלל בשדות מרעה של קטניות באביב המוקדם או בימי גשם בסתיו. לעיתים קרובות מופיעים מקרי ההתנפחות לאחר שמוציאים את העדר לראשונה לשדה מרעה של קטניות.

רק לעיתים נדירות מתרחשים מקרי ההתנפחות על מרעה של דגניים, בשדות מרעה מזדקנים (שעשביהם גסים ואשונים יותר) או בשעת הזנה בשחת. מקרי ההתנפחות מופיעים לעיתים רחוקות יותר בחלקות מרעה המכילות לפחות 50 אחוז דגניים.

מקרי ההתנפחות מופיעים בדרך כלל לאחר אכילה גסה במרעה או ברפת. בהמות מורעבות, הלהוטות במיוחד אחר מספוא, נוטות לסבול מפגע זה יותר מאשר בהמות אחרות. כפור, טל או גשם על פני חלקות המרעה מלווים לעיתים

מדי שנה גורמות ההתנפחויות להפסדי ממון ניכרים בעקב מקרי מוות של בהמות. גדילה מופרעת ותנובות מופחתות. בשנת 1951 טיפלו רופאי הבהמות שבתחומי מדינת ויסקונסין ב־1300 מקרי התנפחות לערך. מובן מאליו שמקרים רבים אחרים נסתיימו במוות, או שחלפו ורופאו בהצלה על ידי האיכר עצמו, או שהבהמה החלימה מבלי שהדבר יורגש בכלל.

ההתנפחויות גורמות לנזק רציני אף מבחינה אחרת: החשש מפני ההתנפחות צמצם במידה ניכרת את השימוש בגידולי מרעה רבי ערך כגון אספסת, תלתן לאדינו ומספר מינים אחרים של קטניות. עובדה זו יכולה להוות גורם מגביל בתכנון משקי המרעה.

מהם סימני ההתנפחות?

ההתנפחות אינה אלא התהוות לחץ גדול של גזים בכרס הבהמה. התנפחות החלץ השמאלי בגופה של הבהמה הינה הסימן הברור הראשון לפגע זה. עיני הבהמה נוטות, כביכול, לצאת מחוריהן; אין היא מרגישה בנוח; פוסקת מלאכול, והיא עלולה לעשות מאמצים נואשים להיפטר מן הלחץ הגדול המציק לה בכרסה.

אין כל עדות לכך שהגזאז כשלעצמו הינו ארסי או שבעת ההתנפחות נוצרות ממנו כמויות גדולות במיוחד.

ההסבר המתקבל על הדעת לתופעה זו הינו כנראה זה הגורם שמשומו מונע בעד הבהמה מלהיפטר מעודפי הגזים הנוצרים בכרסה בדרך הרגילה, כלומר על ידי גיהוקים. ישנה סברה כי יצירת כמות גדולה של קצף בכרס על ידי אכילה גסה של ירק קטניות רענן ומוזן מרוכז כבד עלולה להיות הגורמת לתופעה זו. אם הגזאז כלוא

כללי ביותר.

קטניות שנורעו בפני עצמן יכולות להיקצר מדי יום ולהיאבס בתור מספוא ירוק עסיסי, או שאפשר גם להחמיצן ולהגישן בתור תחמיץ משך השנה כולה, או שאפשר אף לקצרן ולאחסנן בתור שחת.

הגורם המקשה על השימוש בהן בתור מרעה הוא שאיש אינו יכול לקבוע בבטחה אם רעיה בחלקה זו או אחרת בעונה מסוימת הינה מסוכנת או לאו. בדרך כלל ההתנפחויות אינן מהוות בעיה רצינית בשדות מרעה של קטניות במקרה שנמר נעים מלרעות בשדה בעת שהצמיחה הינה במלוא הקצב.

אפשרות אחרת היא לזרוע קטניות ודגניים במעורב. שדות המכילים לפחות 50 אחוז דגניים נחשבים בדרך כלל לבלתי מסוכנים. עם זאת תנאי האקלים וגורמים אחרים יכולים להקשות על החזקת השדה במצב של שיווי-המשקל הרצוי בין שני מיני הגידולים במידה שלא יהיה כל חשש להתנפחויות.

בחלקות מרעה מעורב השגח איזה הם סוגי הצמחים שהבהמות בוררות להן. אם הדגניים לוחכו עד גמירא או אם הם גדלו ובגרו, נעשו אשונים ובלתי טעימים, ייתכן שהבהמות תעדיפנה את קצותיהם הרכים של הצמחים הקטנתיים ואז גדלה סכנת ההתנפחות.

אמצעי זהירות כלליים

התחלת הרעיה בשדה קטניות תיעשה באורח הדרגתי — כשעה ביום הראשון, ולהאריך קמעה את משך שהותן של הבהמות במרעה יום אחר יום. בדרך כלל יש להעדיף שינויים הדרגתיים בהזנה על פני תמורות פתאומיות, ובמקרה שאנו דנים בו יש לתת לבהמות אפשרות טובה יותר להסתגל לקטניות. השגח על הבהמות מקרוב על מנת להיווכח אילו צמחים הן בוררות לעצמן למאכל. השתדל למנען מאכילה מופרזת של הקטניות מרובות העלים.

אל תוציא בהמות רעבות לשדה קטניות. אם הן זוללות בקצב מהיר מדי תגדל הסכנה להיפגע על ידי ההתנפחות. אל תעלה בהמות על מרעה קטניות משך מזג

קרובות במקרי התנפחות, ובדרך כלל מקובל כי מקרי ההתנפחות תדירים יותר בעונת הצמיחה הנמרצת של צמחי המרעה. בהמות המקבלות כמויות יתרות של גרגרים במנתן, עלולות להתנפח אם אין המנה מכילה כמויות מספיקות של מספוא גס.

הבהמות המשובחות ביותר שבעדר, אם מביינות תנובתן אם מבחינת כושר התפטמותן, הינן לעיתים קרובות הראשונות לסבול מן ההתנפחות.

הקטניות הן מספוא משובח

אספסת, תלתן לאדינו ושאר מיני קטניות מהווים מספוא טוב עבור בהמות. החשש מפני התנפחויות אינו צריך למנוע בעד איש המקנה מלנצל את מלוא ערכם של מיני מזונות אלה עבור בהמותיו. נראה כי העילה היא באופן הגשתם של מיני מספוא אלה.

אם עומד לרשותך גידול קטנתי כל שהוא שהנך חושש לנצלו בתור מרעה עבור בהמותיך יכול אתה לקצרו מדי יום ולהגישו בתור מספוא ירוק ברפת או בסככה. הקפד לקצור את הצמחים סמוך לפני האדמה כך שהירק הקצור יכלול גם גבעולים ולא רק עלים. לעיתים יקרה שהגשת 5—10 הסנטימטרים העליונים בלבד של הצמחים לבהמות גורמת להתנפחויות בעוד, שלו הוגשו הצמחים הקצורים על גבעוליהם הגסים הרי שלא היה כל מקום לחשש בפני התנפחויות.

אם קצירה מדי יום ביומו אינה מעשית בתנאי משקך חלק את שדה המרעה שלך לרצועות קטנות למדי ועל ידי כך תכריח את בהמותיך לאכול אף מן הגבעול ולא רק את עלי הצמחים. הנח באותו שדה כמויות מסוימות של שחת טעימה למען הבטח לבהמות הספקת מספוא גם בלתי עסיסי וכן העלה את הבהמות לרעיה בשדות קטנתיים רק לאחר שהצמחים הגיעו לשלב של פריחה מלאה.

תיכנון מראש לשנה הבאה

אפשר לתכנן את הזריעה במשק כך שסכנת ההתנפחויות תפחת, אולם רשימת הגידולים המרובלת בכל משק ומשק הינה כה שונה עד כי הצעותינו בנדון זה תהיינה בהכרח בעלות אופי

מה לעשות בשעת מצוקה?

1. במקרה שבהמה התנפחה במידה רבה ואין היא מגלה כל סימני החלמה שהם ללא עזרה מן החוץ קיים צורך דחוף להפחית את הלחץ בכרסה. תקע מכשיר חד, אולר או טרוקאר, עמוק לתוך החלק התפוח ביותר שבצדה השמאלי של הבהמה ועל ידי כך תשחרר את הגזים שבכרסה.

אם מצויים במשק טרוקאר וצינורית (קאנור לה), מוטב להשתמש בהם מאשר באולר, כיוון שאת הצינורית אפשר להשאיר בנקב עד רדת לחץ הגזים כליל, ואף הפצע שנוצר על ידי הדקירה נרפא מהר יותר.

יש לשמור על ניקיונם של הפצעים הנגרמים על ידי הדקירה. לעיתים קרובות תהליך החלמתם הינו אטי ביותר והם מחייבים טיפול של רופא.

2. עם הופעת מקרי התנפחות ראשונים בעדר, העבר את כל הבהמות מיד לחלקות בהן הצמחים אשונים ומבוגרים יותר, או הגש להן שחת טעימה. הימנע מלהשקות את הבהמות משך ארבע עד חמש שעות.

3. במקרים פחות חמורים של התנפחות הבהל את הרופא למען ישחרר את הגזים באמצעות צינור קיבה ועל ידי כך תמנע את הצורך ביצירת פצע בטרוקאר הגורם אחר כך טרדה וטורח רבים.

הרופא יכול במקרים כאלה לטפל בבהמה בהתאם לצורך ועל ידי כך להביא לידי החלמתה בקצב מזורז יותר מאשר במקרה שתזונת.

תרופות חריפות הגורמות להפסקת פעילותם של החיידקים בכרס מזיקות יותר משהן מועילות. כיוון שפעילותם של החיידקים דרושה לשם תהליכי העיכול הנורמליים של הבהמה.

לעיתים יש תועלת בהגשת תרופות המעוררות את תיאבונה של הבהמה, כיוון שעל ידי כך מביאים את הכרס לידי פעילות נורמלית תוך זמן קצר יותר ומצמצמים עד למינימום האפשרי את הירידה במשקל הגוף ובתנובה.

תמצית העלון של המחלקה הווטרינרית

שליד אוניברסיטת ויסקונסין.

הועתק מ"פארמרס דיג'סט", מאי 1956

אוויר לח, ומיד לאחריו, בעיקר באביב ובעונה הגשומה בסתיו. כאשר הצמחים נמוכים ומזג האוויר מעודד צמיחה נמרצת של העלים, סכנת ההתנפחות הינה הגדולה ביותר.

בהמות הסובלות מהתנפחות כרונית

בהמות כאלו מתמלאות בגזים לאחר כל ארוחה. תופעה זו מביאה לידי תנובות נמוכות או להפחתת העליה במשקל הגוף.

גורמים רבים יכולים להביא לידי ההתנפחות הכרונית ויש להמליץ במקרים כאלה על בדיקה יסודית על ידי רופא בהמות. אם בהמה הסובלת ממחלה זו מקבלת במנתה כמויות גדולות של גרגרים אפשר לעיתים להקל עליה על ידי שמפי חיתים מכמות הגרגרים המוגשת לה ותחת זאת מגדילים את מנת המספוא הגס.

איבוס מרווח יכול למנוע מקרי התנפחות הנגרמים על ידי התחרות וחטיפת המספוא. המביאה לידי זלילה בקצב מהיר מדי. לעיתים קרובות יקרה שבהמה גרגרנית, המראה נטיה להתנפחות, תחדל לסבול מהתנפחויות לכשיפרידו אותה מעל שאר הבהמות ויגישו לה את ארוחתיה לעיתים תכופות יותר ובמנות קטנות יותר, דבר שימנע זלילה במהירות רבה ובכמויות גדולות.

מניעת ההתנפחות וריפוייה

ישנם חומרים המשפיעים על צמצום הנטיה להתהוות הקצף בפנים הכרס. חלק מן החמרים הללו נוסה בהצלחה בטיפול בהמהות שסבלו מהתנפחות. אחדים מחמרים אלה הינם מסוכנים מכדי להגישם באורח סדיר במנתן של הבהמות לשם מניעת התנפחויות. כיום עדיין חוקרים ובודקים את השימוש המעשי בכמה מן החמרים הללו הבלתי מסוכנים. עצתנו היא להמתין עד להופעתם של חמרים אשר יימצאו בבדיקות כבלתי מסוכנים לגמרי לצרכי מניעת ההתנפחות.

ביטוח עשוי להיות כדאי

כדי להיזהר מהפסדים פתאומיים גדולים יש לבטח לפחות את בהמותיך הטובות ביותר.